

Nové Strašecí

Kraj: Středočeský

Správní obvod: Rakovník

Nadmořská výška: 470 m n. m.

Počet obyvatel: 5 483

Adresa URL: www.novestraseci.cz

Okres: Rakovník

GPS souřadnice: 50.152718N, 13.900428E

První pís. zmínka: 1334 (690 let)

PSČ: 271 01

Okolí a příroda Nové Strašecí

Novostrašecká naučná stezka prochází městem a krajinou po polních a lesních cestách a pěšinách.

Vodní toky a nádrže

Voda je významným médiem v koloběhu látek a energie v krajině. Díky koloběhu vody se uskutečňuje velké množství transportních a chemických procesů. Přirozené a polopřirozené vodní a mokřadní ekosystémy jsou jedny z nejvýznamnějších biotopů v naší krajině (dynamika kolísání vodní hladiny vytváří podmínky k potenciální různorodosti forem života a způsobu růstu).

Necitlivé hospodaření člověka se významně podílí na zrychlující tendenci negativních změn ve vodním režimu, resp. v toku energie a látek v krajině. Za posledních 200 let se v Čechách zkrátila říční síť o 37 procent. V druhé polovině 20. století bylo odvodněno téměř 13 procent území ČR. Kvůli těmto změnám dochází k rychlejšímu odtoku vody z povodí, k nenahraditelným ztrátám v podobě intenzivnějšího vyplavování půdních částic, dochází ke změnám v přerozdělování sluneční energie, a následně tím ke změnám mikroklimatu v krajině.

Ochrana stávajících vodních a mokřadních ekosystémů se v poslední době stala na území ČR samozřejmostí. Podpora takových opatření, která by vedla k obnově uzavřenějšího koloběhu vody, látek a energie, je pro nastolení ozdravných procesů nezbytnou podmínkou. Takovým opatřením může být revitalizace vodního prostředí. Tou se myslí především zdržení odtoku vody z povodí obnovou mokřadů, navrácením zátopových území vodním tokům a zakládáním malých vodních nádrží, dále odstranění nebo omezení dosud existujících bodových a plošných znečištění povrchové a podzemní vody splaškovými vodami, intenzivním hnojením zemědělských půd atd.

Okolí Nového Strašecí a Pecínova je pramennou oblastí. Spadá do povodí Berounky (8861 km²), které patří k úmoří Severního moře. Nejvýznamnějšími vodními toky v okolí jsou Klíčava (povodí 87 km²) a Loděnice (povodí 271 km²). Klíčava pramení nedaleko vrchu Žalý. Loděnice pramení u obce Kroupová na východ od vrchu Džbán. V okolí Nového Strašecí a Pecínova jsou zachované lokality s přirozenými a polopřirozenými mokřadními ekosystémy, převážně spojené s tokem Klíčavy.

Už v 17. století lze bezpečně doložit tři nádrže v okolí města Nové Strašecí, které však mají jistě starší původ. Jde o rybníky Konopas a Podhorní, u nichž se nacházely mlýny, a o Nový rybník. Stáří Fortenského rybníka přesně neurčíme. Do nedávné doby zde však byly rybníky dva, s názvy Podlázeňský a Kořalička. Kousek nad nimi se na Strašeckém potoce nacházel ještě na počátku 19. století rybník Kocourek.

Rybníky Konopas a Fortenský jsou napájeny vodou Strašeckého potoka (povodí 6,77 km²); na část jeho povodí vidíte z tohoto místa. Potok pramení pod Komenského náměstím. Původní síť stružek v

povodí byla nahrazena v druhé polovině 20. století uměle vyhloubeným korytem, do kterého je svedena předčištěná splašková voda a voda zachycená plošným odvodněním.

Podhůrka

Jeden z nejstarších rybníků v okolí města vystupuje již v 17. století v pramenech jako rybník Pod horou, kterou je míněn Šibeniční vrch. Už v té době se tu nachází mlýn, definitivně zbořený až ve druhé polovině 20. století. Rybník je v současné době spolu s přilehlým mokřadem a podmačenými loukami součástí přírodní rezervace „Podhůrka“, která byla zřízena především s cílem ochrany vodních, mokřadních a lučních společenstev na rašelinném ložisku, s výskytem zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů.

Chráněný vodní a mokřadní ekosystém je součástí povodí Klíčovského potoka (na horním toku se potok někdy nazývá Strouha), který je jedním z přítoků Klíčovské nádrže, zásobníku surové vody používané k právě pitné vody pro Kladno a okolí. Niva Klíčovského potoka byla v minulosti dlouhodobě obhospodařovaná. Prvním významným zásahem v lokalitě bylo mýcení potočního luhu a jeho přeměna v obhospodařované louky, později plochy orné půdy. Ve druhé polovině 20. století se v prostoru nivy potoka nechaly vyhloubit čerpací studně k vodárenským účelům (v současné době už nejsou vrty a vodárenská úprava v provozu).

Lokalita je významná především svojí biodiverzitou (druhovou pestrostí), závislou na přítomnosti různých vlhkostních půdních poměrů. Mokřadní louky, bažiny a vodní plochy hostí populace několika vzácných druhů rostlin - například prstnatec májový, upolín evropský a bublinatku jižní. Porosty jsou domovem mnoha druhů živočichů (bohatým hnízdištěm ptactva) a zároveň slouží jako biokoridor (migrační trasa) živočichů mokřadů a vod. Na volné prostory navazují bažiny se souvislým porostem vrb (hlavně vrby ušaté a vrby popelavé). Z ptáků nemůžeme přehlédnout rodinu labutě velké s jejími šedým mláďaty (v roce 2002 zde byla dokonce pozorována bílá forma mláďat, která je poměrně vzácná). Podobně jako na dalších rybnících v okolí bývají i zde hojně k vidění lysky černé. V oblasti Podhůrky můžeme pozorovat také velké množství druhů hmyzu, někdy i velmi vzácné exempláře. Například na loučkách v okolí potoka, který protéká bažinou, byly pozorovány velmi vzácné druhy motýlů modrásků.

Účelově založené „Sdružení pro záchranu Podhůrky“ se v devadesátých letech zasadilo o vyhlášení lokality přírodní rezervací a o několik významných změn v zamýšlených technických opatřeních, která by dle původních záměrů mohla narušit sukcesní vývoj lokality.

Ostřice latnatá (*Carex paniculata*): Ostřice latnatá vytváří husté trsy na zamokřených okrajích rybníka. V oblasti přírodní rezervace se vyskytuje několik zajímavých druhů ostřic. Modrásek obecný (*Lycaeides idas*) Mlynařík dlouhoocasý (*Aegithalos caudatus*): V oblasti Podhůrky hnízdí malinký příbuzný sýkor - mlynařík dlouhoocasý. Pro svůj něžný vzhled bývá též označován jako „bílý, dlouhoocasý chomáček vaty.“ Je mistrem v maskování; jeho hnízdo u kmene stromu nebo větve bývá dovedně zakryto úlomky kůry, lišejníky apod., takže ho dá práci objevit. Polák malý (*Aythya nyroca*): Na Podpůrce můžeme vidět několik jedinců poměrně vzácného vodního ptáka poláka malého. Samec je celý kaštanově hnědý, na břicho a pod ocasem bílý (jeho poznávacím znakem je bílá skvrna pod ocáskem). Má bílé oči a modrošedý zobák. Samice je hnědá a má tmavé oči (s výjimkou starých kachen). Smlďník bahenní (*Peucedanum balustre*): Na vlhkých březích Podhůrky můžeme vidět statnou mířkovitou rostlinu - smlďník bahenní. Ledňáček říční (*Alcedo atthis*): Ledňáček říční bývá nazýván létajícím drahokamem, protože jeho barva peří se zdánlivě mění při každém jeho

pohybu. Zároveň je i vynikající potápěč a lovec. Hnízdo si vyhrabává jako noru v hliněném břehu. Bublinatka jižní (*Utricularia Australie*): Bublinatka má ve vodě bohatě rozvětvené stonky s listovými úkrojky, které nesou četné měchýřky (pasti pro drobné organismy). Bublinatka loví drobné organismy proto, aby získala dostatek dusíkatých látek. Průřez listovým měchýřkem bublinatky. Ťuhýk obecný (*Lanius collurio*): Ťuhýk obecný, velmi krásný pták s typickou černou maskou přes oči a čelo, zřejmě hnízdí v okolí. Jeho hnízdo bývá ukryté v keřovém porostu. Je hmyzožravý; zajímavé je, že žere i vosy a sršně, aniž mu nějak ublíží jejich žihadla. Je rozeným imitátorem, dokáže napodobit hlasy různých jiných ptáků.

Geologie

Pomineme-li složité členění spodní stavby Českého masivu, podklad Novostrašicka tvoří pouze její jediná, tzv. assyntská kra. Její hlavní části jsou starohorní (proterozoické) formace zvrásněné při assyntském vrásnění. Jedná se o algonkický soubor hornin starých 570 - 1200 milionů let, které vystupují na povrch jižně od obce Ruda. Horniny, které je tvoří, jsou souhrnně nazývány břidlicemi příbramskými a zastoupeny jsou především nepřeměněnými jílovitými břidlicemi, částečně přeměněnými fylitickými břidlicemi i fylity, u nichž byl nejnižší stupeň přeměny (přeměny epizonální) dokončen. Další nejčetnější horninou jsou droby. V Křivoklátské vrchovině, ve směru jihozápad - severovýchod, prorážejí převládajícími břidlicemi vyvěřelé spility - horniny příbuzné diabasu - rovněž algonkického stáří. Ve střední a severní části oblasti jsou algonkické vrstvy ponořeny pod mladší mladoprvohorní (permokarbonské), druhohorní, třetihorní a čtvrtohorní horniny. Bezprostředně nad algonkickými horninami starohorními (proterozoickými) jsou uloženy formace patřící již svrchní stavbě Českého masivu. Jejich nejstarším členem jsou usazeniny jezerních pánví středoevropského permokarbonu, jehož souvrství patří mladším prvohorám (225 - 350 milionů let). Podotýkáme, že v oblasti úplně chybějí vrstvy starších prvohor z období před 600 - 300 miliony lety: mezi starohorními formacemi a mladšími prvohorními celky je obrovský stratigrafický hiát - přestávka v usazování horninových vrstev.

Mocnost jednotlivých pásem permokarbonu se pohybuje od 0 do 400 metrů. Jednotlivá souvrství se obvykle vyznačují zbarvením, jehož pojmenování je obsaženo v názvu jednotlivých vrstevních pásem. Spodní i svrchní šedé vrstvy jsou uhlonosné, se třemi slojovými pásmy ve spodních šedých vrstvách, ale pouze s jedním slojovým pásmem ve svrchních šedých vrstvách. Ve spodních vrstvách šedých spodní sloj kladenská odpovídá uložením spodní sloji radnické a svrchní sloj kladenská (též hlavní sloj kladenská) odpovídá svrchní sloji radnické. Nejsvrchnější, třetí slojové pásmo spodních šedých vrstev v kladenské oblasti vůbec neobsahuje souvislý pravidelný a těžitelný uhelný horizont, který by odpovídal uhelné sloji nýřanské (na Rakovnicku nýřanskému slojovému pásmu odpovídá tzv. lubenský obzor až s pěti rubatelnými slojkami). Na Novostrašecku je třetí slojové pásmo ve spodních šedých vrstvách vyvinuto v podobě vloček uhelných lupků, poskytujících žáruvzdorný keramický materiál, který na Novostrašecku i Rakovnicku patří k nejkvalitnějším v republice. V obou souvrstvích červených uhelné sloje chybějí. Na povrchových zvětralinách svrchních červených vrstev vznikly půdy s typicky červenou barvou, tzn. „červenky“ či „červenice“, vhodné pro pěstování chmele.

Permokarbonské vrstvy vystupují na povrch na dnech všech údolí vytvořených v křídových džbánských horninách a vně všech okrajů křídových vrstev. Na jihu tak oddělují od sebe křídové vrstvy od algonkického proterozoika (od starohor). Svrchní červené vrstvy v okolí N. Strašecí chybějí, nejbližší se zachovaly v izolované, tektonicky vytvořené pánvičce jižně od Buchlovic směrem k Lánům.

Vrstvy permokarbonu tvoří tedy bezprostřední podloží zbytkům druhohorních (mesozoických) křídových usazenin.

Po uložení permokarbonských vrstev v jezerních pánvích středních Čech, v důsledku přerušovaného zdvihání assyntské kry, následovala v triasu a juře druhohorního období přestávka v usazování vrstev (asi před 225 - 135 miliony lety), která přetrvala v Českém masivu až do doby spodní křídvy. Vrstvy těchto geologických útvarů chybějí, protože probíhalo zvětrávání, rozrušování hornin a jejich odnos - denudace.

V závěru druhohor (cca před 120 - 70 miliony lety) ovlivnila geologický vývoj dnešního Novostrašicka mořská záplava severních Čech, zasahující i do Čech středních. Všechny křídové vrstvy na Novostrašicku patří svrchnokřídovému oddělení, a to dvěma jeho spodním stupňům: cenomanu a turonu. Chybějí zde úplně svrchnoturonské a senonské vrstvy - nezachovaly se, pokud byly vůbec usazeny. Svrchnokřídové horniny jsou zastoupeny hlavně písčitymi slínami a slinitými pískovci (souhrnně nazývanými opukami), v menší míře se uplatňují cenomanské pískovce. Z opuk a spongilitů byly postaveny prakticky všechny původní kamenné stavby v oblasti. I dnes je tento materiál těžen pro výrobu ozdobných obkladů, některé druhy drcených a mletých opuk se používají jako ostřivo do směsí pro výrobu některých keramických výrobků a podobně. Původní křídová tabule je značně rozrušena a mnohde tvoří jen útržky (svědky). Silně obroušené opukové plošiny představují nejvyšší partie Džbánu (Žalý, Loustín, Džbán).

Povrchové sníženiny, úpatí svahů a údolí při korytech vodních toků vyplňují staročtvrtohorní (pleistocenní) svahové hlíny, sutě a splavené štěrky a současné (recentní) náplavy mladších čtvrtohor.

Zvláště chráněná území

Pojem „zvláště chráněná území“ je obsáhle vysvětlen v zákoně o ochraně přírody a krajiny.

Obecně lze říci, že se jedná o vzácné a jedinečné přírodní lokality. V blízkém okolí Nového Strašecí a Pecínova je jich několik. Hrubý výčet těchto lokalit s přiloženou mapkou je inspirací pro Vaše výlety a setkání s dosud zachovalými biotopy některých dnes již vzácně se vyskytujících živočichů a rostlin.

Chráněná krajinná oblast Křivoklátsko - biosférická rezervace UNESCO Jižně a jihozápadně od Nového Strašecí, za obcí Ruda, probíhá hranice CHKO Křivoklátsko, která zaujímá velkou část Křivoklátské vrchoviny a menší úsek Karlovické pahorkatiny na obou březích Berounky, mezi městy Zbirohem, Rakovníkem a Berounem. Výsostné postavení křivoklátského královského hvozdu spolu s charakterem geomorfologie oblasti bylo hlavní příčinou k uchování lidskou činností výrazně nenarušeného území. Oblast je významná velkým množstvím přirozených typů vegetace díky geologické pestrosti, rychle se měnící expozice stanovišť a častým zvrátům tepelných pásem. Na území CHKO Křivoklátsko je vyhlášeno přes dvě desítky přírodních rezervací a několik přírodních památek.

Přírodní rezervace prameny Klíčavy Rezervace je součástí CHKO Křivoklátsko. Prameniště se nachází asi 0,5 km jižně od žel. stanice Řevničov, nad rybníkem Horní Kracle. Jedná se o lokalitu s ledními porosty lužních olšin a otevřených mokřadních travinobylinných společenstev. Za nejčinnější nález v lokalitě lze považovat druhy rašelinišť a vyšších poloh (terénní sníženina simulující kotlík). V rezervaci byl nalezeno celkem 275 druhů cévnatých rostlin, významné druhy pavouků a hmyzu, ještěrka živorodá, ořešník kropenatý, sluka lesní, hraboš mokřadní apod.

Přírodní rezervace V Bahnech Nachází se na horním toku potoka Loděnice mezi rybníky Bucek a Punčocha. Těžba rašeliny byla naštěstí ukončena včas a zachovalo se tak ve středních Čechách ojedinělé přechodové rašeliniště s bohatou květenou, zastoupenou též společenstvím slatin. Ze vzácných a chráněných druhů rostlin zde roste např. rosnatka okrouhlostá, tučnice obecná, bublinatka jižní a celá řada vzácných druhů ostřic.

Přírodní památka Na Novém rybníce Jedná se o rybník a přilehlé louky západně od Nového Strašecí. Rybník s rákosinami a přilehlými vlhkými loukami je stanovištěm pro společenstva ostřic, kruštíka bahenního, upolínu evropského, tolie bahenní a jiných. V lokalitě se vyskytují skokan hnědý a skřehovatý, užovka obojatá a 44 druhů ptáků (potápka roháč, polák chocholačka, lyska černá, moták pochop, kulík říční, strnad rákosní ...)

Přírodní rezervace Louky v oboře Libeň Rezervace se nachází na pozemku starého ovocného sadu, louky a lesa v nivě potoka kolem rybníků Stražil a Soudný. V místě jsou pestrá bylinná společenstva díky různorodosti půdních a vlhkostních podmínek. Jsou tu zastoupeny různé druhy ostřic, bařička bahenní, suchopýr úzkolistý, hadilka obecná, prstnatec májový ... Lokalita je významná jako hnízdiště pro mnohé druhy ptáků.

Přírodní park Džbán Nejedná se přímo o zvláště chráněné území, ale je dobré se o něm zmínit jako o významné přírodní oblasti v blízkém okolí. Park se rozprostírá na rozhraní okresů Rakovník, Louny a Kladno na tabulové plošině vyzdvižené tektonickými pohyby nad okolní krajinu a rozbrázděné množstvím údolí. Plošina od jihu působí jako horské pásmo, její nejvyšší vrcholky však mají nadmořskou výšku jen málo nad 500 metrů nad mořem. (Žalý, Loustín, Džbán ...). Nachází se zde prudké útesové zlomy různých výšek, místy i skalní stěny (kolmé opukové stěny nazývané „bílé stráně“). Zalesněné plošiny střídají údolí s drobnými toky, mokřady a rybníky, mnohdy doprovázené vzácnými druhy přírodních společenstev. Na jihovýchodě sousedí přírodní park s lesy Křivoklátska.

